

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR

PWYLLGOR ARCHWILIO

DYDDIAD

6 MAI 2014

TEITL

CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL

PWRPAS YR ADRODDIAD

**AMLINELLU GWAITH YR ADAIN ARCHWILIO
MEWNOL AM Y CYFNOD HYD AT 31 MAWRTH
2014**

AWDUR

**DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A
RISG**

GWEITHREDIAD

**DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y
CYNNWYS A CHEFNOGI'R ARGYMHELLION
SYDD EISIOES WEDI'U CYFLWYNO I'R
GWASANAETHAU PERTHNASOL ER
GWEITHREDIAD**

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad yma yn crynhoi gwaith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Chwefror 2014 hyd at 31 Mawrth 2014.

2. GWAITH A GWBLHAWYD YN Y CYFNOD

- 2.1 Cwblhawyd y gwaith canlynol yn y cyfnod hyd at 31 Mawrth 2014:

Disgrifiad	Nifer
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol	30
Adroddiadau Eraill (memoranda ayb)	3
Adolygiadau Grant	2
Archwiliadau Dilyniant	2

Ceir manylion pellach ar y gwaith yma yng nghorff yr adroddiad hwn ac yn yr atodiadau amgaeëdig.

2.2 Adroddiadau Archwilio

2.2.1 Mae'r tabl canlynol yn gosod allan yr archwiliadau o'r cynllun a gwblhawyd yn y cyfnod hyd at 31 Mawrth 2014, gan ddangos y categori barn perthnasol a chyfeiriad i'r atodiad perthnasol.

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN	ATODIAD
Aseidiadau Risg Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion	Addysg	Adnoddau	B	Atodiad 1
Grant Effeithiolrwydd Ysgolion a'r Grant Amddifadedd Disgyblion	Addysg	Adnoddau	C	Atodiad 2
Gweinyddu Grantiau a Benthyciadau Myfyrwyr	Addysg	Adnoddau	B	Atodiad 3
GwE	Addysg	GwE	A	Atodiad 4
Ystadegau a Chyfrifiadau Ysgolion	Addysg	Ysgolion	C	Atodiad 5
Gweithio mewn Partneriaethau	Corfforaethol		A	Atodiad 6
Gwirio Mesuryddion Perfformiad	Corfforaethol		C	Atodiad 7
Rheolaeth Archebu a Thalu am Wasanaethau Cynnal a Chadw Eiddo	Corfforaethol		C	Atodiad 8
System eGaffael	Cyllid	Ariannol	B	Atodiad 9
System Taliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	Cyllid	Ariannol	B	Atodiad 10
Cysoni Banc - Adolygiad o Reolaethau Allweddol	Cyllid	Cyfrifeg	A	Atodiad 11
Cronfa Bensiwn Gwynedd - Adolygiad o Rheolaethau Allweddol y Systemau Gweinyddol	Cyllid	Pensiynau a Chyflogau	A	Atodiad 12
System Gyflogau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	Cyllid	Pensiynau a Chyflogau	B	Atodiad 13
System Budd-daliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	Cyllid	Refeniw	A	Atodiad 14
System Treth Cyngor - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	Cyllid	Refeniw	A	Atodiad 15
System Treth Di-Annedd - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol (2013-14)	Cyllid	Refeniw	A	Atodiad 16

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN	ATODIAD
Trefniadau Cofrestru Genedigaethau, Priodasau a Marwolaethau	Democratiaeth a Chyfreithiol	Cofrestru	C	Atodiad 17
Prosiectau Cynllun Datblygu Gwledig Cymru	Economi a Chymuned	Strategaeth a Datblygu	B	Atodiad 18
Prosiect "Ein Trefnadaeth"	Economi a Chymuned	Twristiaeth, Marchnata a Gofal Cwsmer	B	Atodiad 19
Cynllunio Argyfwng a Pharhad Busnes	Gofal Cwsmer	Cynllunio Argyfwng	B	Atodiad 20
Gwasanaethau Cymdeithasol - Diogelwch Ffeiliau a Gwybodaeth	Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Ar draws yr adran	B	Atodiad 21
Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid	Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Plant a Theuluoedd	B	Atodiad 22
Trefniadau Dros Nos yng Nghartrefi'r Cyngor	Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden	Preswyl a Dydd	C	Atodiad 23
Gangiau Cymunedol	Priffyrdd a Bwrdeistrefol	Rheoli Gwastraff a Strydoedd	B	Atodiad 24
Taliadau i Gwmnïoedd Tacsï	Rheoleiddio	Amgylchedd	B	Atodiad 25
Safonau Masnach	Rheoleiddio	Gwarchod y Cyhoedd	B	Atodiad 26
Gorfodaeth a Thrafnidiaeth	Rheoleiddio	Trafnidiaeth a Gofal Stryd	B	Atodiad 27
Hyfforddi Aelodau	Strategol a Gwella	Democratiaeth	B	Atodiad 28
Trefniadau Rheoli Prosiectau	Strategol a Gwella	Perfformiad a Chraffu	B	Atodiad 29
Trefniadau Hawlio Goramser	Trawsadrannol		C	Atodiad 30

2.2.2 Mae categorïau barn yr adroddiadau yn datgan y canlynol:

- Barn "A"** Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.
- Barn "B"** Mae rheolaethau mewn lle, a gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol gan fod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.
- Barn "C"** Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth.

Barn "CH" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan nad oes rheolaethau derbyniol yn bodoli, a darganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth hyn.

2.2.3 Yn ogystal â'r uchod, cynhaliwyd yr archwiliadau isod lle cynhyrchwyd memorandwm yn hytrach nag adroddiad llawn, a ni roddwyd categori barn:

- **Pensiynau - Cyfraniadau gan gyflogwyr** (Cyllid). Adolygwyd y drefn o fewn sampl o gyflogwyr y gronfa bensiwn er mwyn cael sicrwydd fod eu cyfraniadau yn gywir ac yn adlewyrchu gofynion y cynllun. Nid oedd yr archwiliad y tro yma yn edrych ar y tri awdurdod unedol sy'n rhan o'r cynllun, ond yn hytrach ar sampl o gyflogwyr llai o faint. Ar sail y profion a gynhaliwyd, roedd modd cael sicrwydd fod trefniadau yn briodol ymysg y cyflogwyr yma, er fod rhai gwendidau yn bodoli.
- **Rheoli Contractau – Academi Hwyllo** (Economi a Chymuned). Roedd cytundeb adeiladu'r Academi Hwyllo wedi eu gosod yn agos i ddiwedd y flwyddyn ariannol. Er hyn, roedd modd i Archwilio Mewnol gynnal profion i gael sicrwydd fod trefniadau priodol yn eu lle megis cofrestr risg a chynllun prosiect. Gwelwyd fod rhain wedi eu llunio; bydd gwaith pellach yn cael ei gynnal yn ystod 2014/15.
- **Gwasanaeth Cynllunio - Mesurydd Perfformiad CT02A** (Rheoleiddio). Cynhaliwyd yr archwiliad yma ar gais Panel Cyflawni yr Aelod Cabinet perthnasol, er mwyn cael adolygiad annibynnol i sefydlu'r rhesymau dros yr amser a gymerir i ddod i benderfyniad ar geisiadau cynllunio mawr. Gwelwyd fod y rhesymau yn amrywio rhwng ceisiadau unigol, ond fod y penderfyniadau yn cael eu gwneud gyflymaf pan mae asiant yr ymgeiswyr yn ymgysylltu â swyddogion cynllunio. Yn dilyn trafodaeth rhwng y Pennaeth Rheoleiddio a'r Uwch Reolwr perthnasol, bydd archwiliad pellach, gyda sampl mwy o faint, yn cael ei gynnal yn 2014/15.

2.3 Grantiau

2.3.1 Adolygwyd gweithdrefnau gweinyddol y grantiau canlynol yn ystod y cyfnod:

- Cronfa SMAP (*Strategol a Gwella*)
- Cronfa Atal Troseddu Ieuencid (*Strategol a Gwella*)

2.3.2 Nid yw'r ffaith fod Archwilio Mewnol wedi adolygu'r grantiau yma yn golygu na fydd archwilwyr allanol o Swyddfa Archwilio Cymru neu gyrff eraill yn cynnal archwiliadau o'r grantiau yma hefyd. Fodd bynnag, disgwylir fod y gwaith y mae Archwilio Mewnol, a'r sicrwydd y bu'n bosib ei ddatgan am yr amgylchedd reolaeth, yn golygu y bydd angen llai o waith archwilio gan y cyfundrefnau hyn. Bydd hyn, yn ei dro, yn golygu lleihad yn y ffioedd y bydd yn rhaid i'r Cyngor ei dalu am archwiliadau allanol.

2.4 Archwiliadau Dilyniant

2.4.1 Mae'r tabl isod yn crynhoi'r gwaith dilyniant a gwblhawyd yn ystod y cyfnod:

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN DILYNIANT
Siopau Gwynedd	Gofal Cwsmer	Cyswllt Cwsmer	Anfoddhaol
Rheoli Newid i Systemau TG	Gofal Cwsmer	Technoleg Gwybodaeth	Derbyniol

2.4.2 Gosodir casgliadau gwaith dilyniant mewn un o bedwar categori:

Rhagorol – pob un o'r argymhellion wedi eu gweithredu yn unol â'r disgwyl.

Derbyniol – y rhan fwyaf o'r argymhellion, gan gynnwys y mwyafrif o'r argymhellion "hanfodol", wedi eu gweithredu yn ôl y disgwyl.

Anfoddhaol – nifer o'r argymhellion heb eu gweithredu.

Annerbyniol – y mwyafrif o'r argymhellion (gan gynnwys argymhellion pwysig) heb eu gweithredu, a dim tystiolaeth o ymdrech i wella rheolaeth fewnol.

2.4.3 Mae'r rhestr isod yn dangos yr Adroddiadau Barn 'C' neu 'CH' a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio fel atodiadau i'r adroddiadau chwarterol, lle nad yw'r adroddiad dilyniant wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor eto. Mae'r rhestr yn dangos y dyddiad sy'n darged cwblhau pob un o'r archwiliadau dilyniant hyn:

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 31 Rhagfyr 2013

Telerau Contractau - Gwiriadau DBS
Gwiriadau DBS Staff

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 30 Mehefin 2014

Defnydd o Cetis / CALMS
Aseidiadau Risg Iechyd a Diogelwch
Polisi Buddiannau Swyddogion
Trwyddedau Meddalwedd (Ysgolion)
Taliadau Uniongyrchol
Diogelu Data – Cymalau mewn Swydd Ddisgrifiadau
Tocynnau Teithio Rhad

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 30 Medi 2014

Grant Effeithiolrwydd Ysgolion a'r Grant Amddifadedd Disgyblion
Bryn Blodau, Llan Ffestiniog
Ystadegau a Chyfrifiadau Ysgolion
Gwirio Mesuryddion Perfformiad
Porthladdoedd
Y Drefn Gwynion Corfforaethol
Parciau Gwledig
Trefniadau Dros Nos yng Nghartrefi'r Cyngor

Targed Cwblhau: Chwarter yn diweddu 31 Rhagfyr 2014

Trefniadau Cofrestru Genedigaethau, Priodasau a Marwolaethau
Trefniadau Hawlio Goramser
Diogelwch Glinfyrdau

3. GWAITH AR Y GWEILL

3.1 Roedd y gwaith canlynol ar y gweill ar 1 Ebrill 2014.

3.2 Adroddiadau Drafft wedi eu rhyddhau

- Trefniadau Prydlesu Mewn Ysgolion (*Addysg*)

3.3 Archwiliadau yn mynd rhagddynt

- Meysydd Chwarae (*Priffyrdd a Bwrdeistrefol*)
- Llwybrau Cyhoeddus a Lonydd Glas (*Rheoleiddio*)
- Dilyniant i Astudiaethau ar Ymgynghoriaeth Gwynedd (*Ymgynghoriaeth Gwynedd*)

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor dderbyn yr adroddiad hwn ar waith yr Adain Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Chwefror 2014 i 31 Mawrth 2014, sylwebu ar y cynnwys yn ôl dymuniad yr aelodau, a chefnogi'r argymhellion sydd eisoes wedi'u cyflwyno i reolwyr y gwasanaethau perthnasol er gweithrediad.

ASESIADAU RISG IECHYD A DIOGELWCH MEWN YSGOLION Addysg

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod Penaethiaid, Athrawon, Staff Ategol a Llywodraethwyr Ysgolion yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau dros sicrhau bod risgiau wedi eu hadnabod a bod camau priodol wedi ei cymryd i'w lliniaru. Yn ogystal â sicrhau bod asesiadau risg addas a digonol yn cael eu cynhyrchu ar gyfer yr holl feysydd disgwylidig sy'n ymwneud ag ysgolion.

Cwmpas yr Archwiliad

Dewiswyd sampl o ysgolion uwchradd i'w harchwilio yn ogystal â sampl o ysgolion cynradd yng Ngwynedd ar gyfer yr archwiliad.

Ymweld â'r ysgolion i gynnal gwiriadau i sicrhau bod risgiau wedi eu hadnabod a bod asesiadau risg addas a digonol yn cael eu cynhyrchu ar eu cyfer.

Dewiswyd cyfanswm o 2 ysgol uwchradd a 9 ysgol gynradd. Roedd yr ysgolion cynradd yn cynrychioli un ysgol gynradd fychan, un o faint canolig ac un ysgol cynradd fawr o bob un o'r tair ardal.

Prif Ddarganfyddiadau

Y prif ddarganfyddiadau yn deillio o'r archwiliad yw bod angen sefydlu trefn ymarferol ar gyfer cynnal sesiynau hyfforddiant yn y maes asesiadau risg ac iechyd a diogelwch i Benaethiaid/Cydgysylltwyr Iechyd a Diogelwch ysgolion yn ogystal â gweddill staff yr ysgolion. Gwelwyd hefyd bod angen sicrhau fod yr asesiadau risg priodol yn bodoli ymhob ysgol a'u bod yn cael eu hadolygu'n flynyddol neu pan fo unrhyw newid arwyddocaol i'r risg.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn Asesiadau Risg Iechyd a Diogelwch mewn Ysgolion gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Dylid sicrhau pan fo'r polisiau iechyd a diogelwch yn cael eu hadolygu eu bod yn cael eu mabwysiadu yn syth gan y corff llywodraethol a bod cofnod o'r broses yn cael ei wneud yng nghofnodion cyfarfod y corff llywodraethol.
- Dylai bod ymgynghoriad rhwng y Gwasanaeth Iechyd, Diogelwch a Lles a'r Adran Addysg i drafod y gofynion hyfforddi i weld ba fath o hyfforddiant fyddai orau ar gyfer hyfforddi Penaethiaid a staff ysgolion yn y maes asesiadau risg ac iechyd a diogelwch. Byddai yn syniad cysylltu ag ysgolion Gwynedd hefyd i gael barn y Penaethiaid ar y mater. Unwaith mae'r math o hyfforddiant wedi ei gytuno arno yna fe ddylid paratoi pecyn gwybodaeth addas ar gyfer hyfforddi Penaethiaid a staff ysgolion.
- Dylid ail atgoffa'r ysgolion o'r linc sydd yn bodoli ar y cylchlythyr wythnosol sydd yn manylu ar yr asesiadau risg a ddylai fodoli yn yr ysgolion.
- Dylid sicrhau bod asesiadau risg yn cael eu cwblhau'n gyflawn gyda'r sgôr risg cychwynnol a'r sgôr risg gweddilliol yn cael eu cofnodi ar yr asesiad pob amser.

**GRANT EFFEITHIOLRWYDD YSGOLION A'R GRANT AMDDIFADEDD
DISGYBLION
Addysg**

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr Archwiliad yw sicrhau bod strategaeth gytunedig rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru ar gyfer y Grant Effeithiolrwydd Ysgolion a'r Grant Amddifadedd Disgyblion, a bod yr arian grant yn cael ei ddefnyddio i fodloni'r amcanion yma. Sicrhau bod trefniadau digonol mewn lle i fonitro gwariant a thargedau'r strategaeth a sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio gydag amodau a thelerau'r grant.

Cwmpas yr Archwiliad

Gwirio bod cytundeb arwyddedig rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru gyda strategaeth, amodau a thelerau'r grantiau, a bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau a thelerau yma. Gwirio bod yr arian grant yn cael ei ddefnyddio i fodloni amcanion disgwyliedig y grantiau, a gwirio bod y trefniadau monitro gwariant a thargedau cytunedig y grantiau yn ddigonol. Ymweld â sampl o ysgolion gyda'r archwiliad Grant Amddifadedd Disgyblion, gan wirio eu bod yn gwario'r arian grant yn unol â blaenoriaethau'r grant, gyda tystiolaeth ddigonol mewn lle i gyfiawnhau'r gwariant.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod gan y Cyngor strategaeth a chynlluniau penodol mewn lle ar gyfer y Grant Effeithiolrwydd Ysgolion a'r Grant Amddifadedd Disgyblion yn 2012-13, a bod cytundeb arwyddedig rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru gyda'r grantiau, gyda strategaeth mewn lle ar gyfer 2012-13. Fodd bynnag, gwelwyd nad oedd dogfennau cefnogol a thystiolaeth wedi cael eu cadw er mwyn cefnogi'r ffigyrau allbynnau'r grantiau a gyflwynodd y Cyngor i Llywodraeth Cymru ar gyfer 2012-13. Yn ogystal, gwelwyd nad yw holl ddogfennaeth berthnasol y grantiau ar gyfer 2012-13 ym mherchenogaeth Adran Addysg, ac nad oedd trefniadau digonol mewn lle i gadw dogfennau'r grantiau am y cyfnodau cadw a bennwyd gan Llywodraeth Cymru yn yr amodau a thelerau.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn y Grant Effeithiolrwydd Ysgolion a'r Grant Amddifadedd Disgyblion gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Ar gyfer grantiau o'r fath yn y dyfodol, dylid sicrhau fod trefniadau yn cael eu sefydlu er mwyn cadw dogfennau cefnogol a thystiolaeth ar ffeil i gefnogi'r ffigyrau a chanlyniadau perfformiad ac allbynnau sy'n cael eu cyflwyno i'r corff ariannol yn unol â'r hyn sy'n ofynnol.**
- **Dylid trosglwyddo dogfennau'r Grant Effeithiolrwydd Ysgolion 2012-13 a'r Grant Amddifadedd Disgyblion sydd ym mherchenogaeth Cynnal yn bresennol i'r Adran Addysg, gan restru pa ddogfennau sydd wedi cael eu derbyn, a rhestru'r dogfennau nid oes modd dod o hyd iddynt.**

GWEINYDDU GRANTIAU A BENTHYCIADAU MYFYRWYR

Addysg

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau fod y rheolaethau mewnol disgwylidig yn bodoli yn y modd mae ceisiadau am grantiau a benthyciadau myfyrwyr yn cael eu gweinyddu a bod cydymffurfiaeth gyda chanllawiau Llywodraeth Cymru.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio sampl o geisiadau perthnasol ar gyfer blwyddyn addysgol 2013/14 gan wirio cywirdeb y ffurflenni cais, cywirdeb mewnbynnu, asesu a chymeradwyo'r ceisiadau yn ogystal â thriniaeth dogfennau cyfrinachol a gweinyddiaeth y system 'Portal'.

Prif Ddarganfyddiadau

Y prif ddarganfyddiadau yn deillio o'r archwiliad yw ei bod yn ofyniad gan yr 'Audit Guidance for Administration of Student Finance 2013/14 i'r Awdurdod wneud % o wiriadau ychwanegol ar rai meysydd, er bod y gwiriadau yn cael eu gwneud ni chedwir cofnod ohonynt pob amser fel tystiolaeth. Hefyd mae angen sefydlu trefn briodol o fewn yr Awdurdod ar gyfer cadw'r ffeiliau gyda'i gilydd am y cyfnod penodol pan fydd y gwaith yn ymwneud ag asesu cymhwystra myfyrwyr i gael cymorth yn trosglwyddo i swyddfeydd Cyllid Myfyrwyr Cymru yng Nghyffordd Llandudno ym mis Ebrill 2015.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Gweinyddu Grantiau a Benthyciadau Myfyrwyr gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau ei bod yn bosibl dod o hyd i'r rhestr gwiriadau a wneir rhag ofn i achos godi yn y dyfodol lle mae Llywodraeth Cymru eisiau tystiolaeth o'r gwiriadau a wnaethpwyd.**
- **Dylid cadw cofnod o enw a dyddiad y darparwyr gofal plant a gysylltir â hwy fel tystiolaeth bod gwiriadau yn cael eu gwneud.**
- **Dylid gwneud trefniadau i drosglwyddo yr holl ffeiliau yn fis Ebrill 2015 i man diogel, yn ddelfrydol i'r un man, fel ei bod yn hygyrch cael mynediad iddynt.**
- **Dylid ystyried newid yr hawl i osod defnyddwyr newydd ar y system o'r Cymhorthydd Gweinyddol i'r Uwch Reolwr Gwasanaeth Adnoddau.**

GWE Addysg

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod rheolaeth gorfforaethol briodol yn bodoli gan y Gwasanaeth a bod Cyngor Gwynedd fel yr Awdurdod lletyol yn cydymffurfio â'r gofynion.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio'r agweddau canlynol:

- Llywodraethu Corfforaethol;
- Rheolaeth Ariannol;
- Trefniadau DBS priodol ar staff;
- Trefniadau Cyflogaeth gywir yn bodoli.

Prif Ddarganfyddiadau

Y prif ddarganfyddiadau yn deillio o'r archwiliad yw bod Llywodraethu Corfforaethol dda yn bodoli gan y Gwasanaeth yn ogystal â rheolaeth ariannol briodol mewn lle. Deïllir fod polisiau'r Gwasanaeth ar hyn o bryd yn cael eu hadolygu gan GwE, Adran Adnoddau Dynol Cyngor Gwynedd a'r Undebau ac mae tipyn o waith dal yn parhau i'w wneud cyn y bydd y gwaith wedi ei gwblhau.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn GwE gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn. Er hynny, fe hoffai'r archwiliwr gyflwyno'r argymhellion canlynol:

- **Dylid parhau gyda'r gwaith adolygu'r polisiau er mwyn sicrhau bod y gwaith yn cael ei gwblhau cyn gynted â phosibl.**
- **Dylid stampio anfonebau gyda'r dyddiad y derbynnir hwy yn y swyddfeydd.**

YSTADEGAU A CHYFRIFIADAU YSGOLION**Addysg****Bwriad yr Archwiliad**

Bwriad yr Archwiliad yw sicrhau fod proses ddigonol ar gyfer derbyn ystadegau a chyfrifiadau gan ysgolion yn bodoli, a bod ysgolion yn cyflwyno gwybodaeth yn gyflawn, cywir ac yn amserol. Sicrhau bod trefniadau digonol ar gyfer cofrestru disgyblion newydd ar system SIMS, a phresenoldeb disgyblion yn ddyddiol mewn ysgolion, a bod addasiadau i gyllidebau ysgolion yn dilyn gwaharddiadau parhaol yn cael eu cwblhau'n gywir.

Cwmpas yr Archwiliad

Dethol sampl o ysgolion gan wirio fod cyfarwyddiadau wedi cael eu dosbarthu iddynt o sut i gasglu ystadegau a chyfrifiadau, a gwirio bod yr ysgolion wedi cyflwyno'r ystadegau a chyfrifiadau yn gyflawn, cywir ac yn amserol yn ôl y trefniadau. Gwirio fod dogfennau cefnogol yn cyfiawnhau'r ystadegau a chyfrifiadau a gyflwynwyd eu rhoi gan ysgolion neu fod esboniad rhesymol dros anghysondebau. Gwirio fod y trefniadau cofrestru disgyblion ar system SIMS a phresenoldeb disgyblion yn bodoli, a'u fod yn cael eu dilyn yn gywir gan ein sampl o ysgolion. Dethol sampl o waharddiadau parhaol gan wirio eu bod wedi cael eu hadrodd i'r Uned Cyllid Datblygu yn rheolaidd, gydag addasiadau i gyllidebau'r ysgolion wedi eu cwblhau'n gywir.

Dewiswyd sampl o 4 Ysgol yng Ngwynedd i'w harchwilio.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod trefniadau penodol a ffurflenni perthnasol mewn lle er mwyn casglu ffigyrau ystadegau a chyfrifiadau gan ysgolion yn flynyddol, gyda chanllawiau yn cael ei dosbarthu i'r ysgolion i'w harwain trwy'r broses. Fodd bynnag, wrth archwilio sampl o ysgolion, adnabuwyd achlysuron lle gwnaethpwyd camgymeriadau gan ysgolion gyda'r ffigyrau ystadegau a chyfrifiadau a gyflwynwyd, gydag anghysondebau yn ymddangos rhwng y ffigyrau ystadegau a chofrestr disgyblion yr ysgol. Canlyniad hyn oedd bod ffigyrau ystadegau a chyfrifiadau anghywir wedi eu cyflwyno i'r Adran Addysg gan yr ysgolion. Gwelwyd fod addasiadau i gyllidebau ysgolion yn dilyn gwaharddiadau parhaol wedi cael eu cyfrifo'n gywir. Gwelwyd hefyd nad oedd rhai ysgolion yn ein sampl gyda chofrestriad cyfredol gyda'r Swyddfa Comisiynydd Gwybodaeth.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Ystadegau a Chyfrifiadau Ysgolion gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Dylid atgoffa ysgolion o'r pwysigrwydd o gyflwyno ffigyrau cywir yn eu hystadegau a chyfrifiadau yn flynyddol ym mis Medi, drwy ail wirio'r ffigyrau a'u cymharu â ffigyrau cofrestr presenoldeb yr ysgol, cyn eu cyflwyno i'r Adran Addysg er mwyn sicrhau eu bod yn cyflwyno'r ffigyrau cywir bob tro.
- Dylid atgoffa ysgolion o'r angen i hysbysu'r Adran Addysg ar unwaith o unrhyw anghysondebau neu gamgymeriadau sy'n cael eu hadnabod ar eu ffurflenni ystadegau a chyfrifiadau, ar ôl iddynt eu cyflwyno i'r Adran Addysg.

GWEITHIO MEWN PARTNERIAETHAU Corfforaethol

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaethau mewnol cadarn sy'n lliniaru'r risgiau sy'n bodoli i'r Cyngor wrth fod yn gysylltiedig â phartneriaethau megis Partneriaeth Amgylcheddol Gwynedd, Partneriaeth Economaidd Gwynedd a Phartneriaeth Tai Lleol.

Cwmpas yr Archwiliad

Gwiriwyd y rheolaethau mewnol oedd yn bodoli o fewn y tair partneriaeth a casglwyd tystiolaeth yn ymgorffori'r cyfnod ariannol 2012/13 a 2013/14.

Prif Ddarganfyddiadau

Darganfuwyd enghreifftiau cryf o ymarfer da o fewn Partneriaeth Amgylcheddol Gwynedd, Partneriaeth Economaidd Gwynedd a Phartneriaeth Tai Lleol yn nhermau sail resymegol i'r partneriaethau, pa werth mae'r partneriaethau yn ychwanegu, trefniadau Llywodraethu, rheoli perfformiad, rheolaeth ariannol, rheolaeth risg, trefniadau terfynu a gwasanaethu'r cyhoedd.

Barn yr Archwiliad

- (A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn nhrefniadau llywodraethu Partneriaeth Amgylcheddol Gwynedd, Partneriaeth Economaidd Gwynedd a'r Partneriaeth Tai Lleol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.**

GWIRIO MESURYDDION PERFFORMIAD Corfforaethol

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau cywirdeb mesuryddion perfformiad holl adrannau'r Cyngor drwy ddethol sampl o fesuryddion a gwirio bod papurau gwaith ac unrhyw dystiolaeth berthnasol arall yn bodoli i gefnogi'r canlyniad. Yn ogystal, bydd yr archwiliad yn gwirio bod herio digonol ar y mesuryddion o fewn yr adran, gan y rheolwyr sydd â pherchnogaeth dros y mesurydd a'r Swyddogion Gwella Perfformiad ac Effeithlonrwydd i sicrhau bod y mesurydd yn berthnasol i bwrpas yr adran, bod yr uchelgais yn realistig, a bod y fasedd o fesuryddion yn adlewyrchu darlun cywir a theg o'r maes dan sylw.

Cwmpas yr Archwiliad

Cwmpas yr archwiliad oedd sicrhau cywirdeb mesuryddion perfformiad holl adrannau'r Cyngor drwy ddethol sampl o drawstoriad o fesuryddion perfformiad y Cyngor, h.y. mesuryddion ar bob lefel sef Cynllun Strategol Cyngor Gwynedd, Haen 1 neu Haen 2.

Prif Ddarganfyddiadau

Darganfuwyd yn ystod yr archwiliad bod diffygion yn bodoli yn y gyfundrefn ar gyfer mesuryddion perfformiad. Er bod gwerth mesuryddion yn cael eu hystyried cyn ei ddewis gwelwyd nad oedd pob mesurydd yn cyrraedd targedau CAMPUS (Cyraeddadwy, Amserol, Mesuradwy, Penodol, Uchelgeisiol a Synhwyrol). Bod rhai mesuryddion yn amhriodol ac yn ansynhwyrol gan eu bod yn amherthnasol i'r cwsmer a'u bod yn cymryd amser swyddogion i adrodd arnynt.

Nid oedd gwirio digonol ar fesuryddion 'gwyrdd' yn unol â graddfa RAG, ac nid oedd perchnogion y mesuryddion wedi gorfod cyflwyno dystiolaeth i'r swyddogion perthnasol yn Strategol a Gwella i gefnogi eu perfformiad.

Yn ogystal gwelwyd bod manylion swyddogion perthnasol i'r mesuryddion yn anghyson rhwng y cardiau record a'r system Ffynnon.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb yn nhrefniadau Gwirio Mesuryddion Perfformiad gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau nad yw'r adnoddau - boed yn adnodd amser neu ariannol – a gymerir i gynhyrchu ystadegau neu i gasglu data yn gorbwyso unrhyw fudd sy'n deillio o'r mesurydd perfformiad.**
- **Dylid sicrhau bod pob mesurydd perfformiad yn rai CAMPUS (Cyraeddadwy, Amserol, Mesuradwy, Penodol, Uchelgeisiol a Synhwyrol).**
- **Dylid sicrhau bod ystyriaeth yn cael ei roi i'r taflenni sicrwydd ansawdd sydd wedi eu paratoi ar gyfer cyfres o fesuryddion yr Adrannau.**
- **Dylid sicrhau bod manylion y swyddogion perthnasol yn ogystal â manylion eraill yn gyfredol a chywir yn y ddwy ffynhonnell (Ffynnon a Chardiau Record).**
- **Dylid ystyried gwerth defnyddio cardiau record yn eu ffurf gyfredol i osgoi dyblygu gwaith ac i ystyried datblygu system Ffynnon fel bod yr holl wybodaeth yn cael ei gasglu a'i gofnodi unwaith yn unig.**

RHEOLAETH ARCHEBU A THALU AM WASANAETHAU CYNNAL A CHADW EIDDO Corfforaethol

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd adolygu'r trefniadau a phrosesau mewn lle o fewn y Gwasanaeth Cynnal a Chadw Eiddo ar gyfer archebu a thalu am wasanaethau ar gyfer gwaith ymatebol ynghyd â'r prosesau monitro a rheoli gwariant.

Cwmpas yr Archwiliad

'Roedd yr adolygiad yma yn canolbwyntio ar y prosesau o amgylch archebu a thalu am wasanaeth contractwyr ar gyfer gwaith atgyweirio yn adeiladau'r Cyngor drwy'r system gyfrifiadurol sydd mewn lle. Rhoddwyd sylw i gynlluniau tymor byr y Gwasanaeth Cynnal a Chadw mewn perthynas â prosesu anfonebau drwy'r system.

Prif Ddarganfyddiadau

Mae'r system electroneg sydd mewn lle ar gyfer cynhyrchu archebion ar gyfer gwaith atgyweirio eiddo gan y Tîm Cynnal a Chadw wedi bod mewn defnydd gan y Gwasanaeth Eiddo ers cyfnod sylweddol. Yn ddiweddar, mae'r Tîm wedi bod yn destun adolygiad lliflinio prosesau gyda'r canlyniad fod nifer o reolaethau disgwylidig traddodiadol yn cael eu diddymu. Yr egwyddor perthnasol yn y broses bresennol yw bod ymddiried yn y staff, a bod rheolwyr yn derbyn y risgiau cynhenid sydd yn sgil hynny. Ar adeg yr archwiliad, mae prosesau o sefydlu taliadau drwy'r system yn cael eu profi a disgwylir i'r broses fod yn weithredol erbyn blwyddyn ariannol 2014/15.

Nodwyd ambell fater yn deillio o brofion yr archwiliad yma y bydd angen i'r Tîm Cynnal a Chadw roi sylw iddynt. Mae angen parhau i drosglwyddo anfonebau papur i'r Gwasanaeth Taliadau oherwydd gofynion trethiant tra'n osgoi oediad sylweddol yn y broses. Mae angen sefydlu trefn o ddirprwyo'r dasg o brosesu anfonebau yn absenoldeb aelod o staff. Mae modd creu taliad ar gyfer eitem o waith sydd eisoes wedi ei gofnodi fel gwaith wedi ei gyflawni a byddai yn briodol atal hyn.

Mae angen sicrhau fod prosesau o fewn sefydliadau er mwyn atal adrodd mwy nag unwaith am yr un mater er mwyn sicrhau nad oes archebion dyblyg. Mae sgôp i addasu fymryn ar y cymalau sydd yn ymddangos ar archebion swyddogol fel fod effaith contractwyr yn peidio gweithredu yn unol â'r disgwyliadau arnynt yn cael ei wneud yn glir.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Rheolaeth Archebu a Thalu am Wasanaethau Cynnal a Chadw Eiddo gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle. Ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae'r prif argymhellion sydd angen sylw buan fel a ganlyn:

- **Dylid addasu cofnodion y tri contractwr o fewn y system Tribal K2 sydd wedi eu hamlygu o fewn yr adroddiad yma fel bod y cyfeirnodau yn gyson â chyfeirnodau'r prif system gyfrifo er mwyn sicrhau fod modd integreiddio rhwng y ddwy system.**
- **Dylid sicrhau fod camau yn cael eu cymryd i sicrhau nad yw absenoldeb aelod o staff yn arwain at oediad yn y broses talu anfonebau, drwy sicrhau fod trefn ddirprwyo mewn lle.**

SYSTEM eGAFFAEL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd adolygu'r rheolaethau mewn lle ar gyfer y system e-Gaffael.

Cwmpas yr Archwiliad

Cwmpas yr archwiliad oedd adolygu'r mesurau mewn lle ar gyfer creu ac awdurdodi archebion, ynghyd â'r mesurau talu anfonebau perthynol ag archebion sydd wedi deillio o'r system e-Gaffael. Rhoddwyd sylw hefyd i'r mesurau mewn lle i hybu'r system yn unol â chytundebau caffael.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod rheolaethau allweddol wedi eu hymgorffori yn y system e-Gaffael a phrofwyd eu bod yn weithredol ac effeithiol.

Fodd bynnag, fe ddaeth i'r amlwg fod un o'r gosodiadau goddefiant mewn lle ar gyfer gwerth gwasanaeth neu nwydd yn cael ei dderbyn yn rhoi modd i godi gwerth archeb swyddogol i swm diderfyn a hynny wrth osgoi y camau awdurdodi. Fe fyddai yn briodol i werthuso'r risg mewn perthynas â hyn a chyflwyno camau i'w reoli neu ei ddiddymu fel yn briodol.

Ar y cyfan, mae'n ymddangos fod y system e-Gaffael ond yn cael ei defnyddio ar gyfer canran isel o'r archebion y mae'r Cyngor yn eu cyflawni. Cydnabyddir fod y Tîm Caffael a'r Tîm Prosiect ar gyfer y system yn cymryd camau i geisio lledaenu'r defnydd. Mae'r archwilwyr o'r farn y dylai'r camau yma gynnwys cynllun ac amserlen i ddiddymu'r defnydd o'r broses archebu papur.

Nodwyd nad oes mesurau mewn lle i fonitro pa ddefnydd a wneir o'r system e-Gaffael, e.e. gweithredu yn unol â chytundebau caffael corfforaethol neu sicrhau fod archebion swyddogol yn cael eu hanfon yn amserol. Yn sgîl y defnydd cymharol isel sydd o'r system e-Gaffael, mae'n ymddangos nad oes dymuniad i fod yn barnu defnyddwyr y system yn ormodol rhag ofn i hynny eu hanghymell rhag ei defnyddio.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn System eGaffael gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid monitro'r archebion sydd yn cael eu sefydlu ar gyfer meysydd penodol er mwyn sicrhau fod gweithredu ar y cytundebau caffael corfforaethol sydd yn cael eu sefydlu.**
- **Dylid gwerthuso'r risg mewn perthynas â defnyddio goddefiant nodiadau derbyn nwyddau (GRN) o fewn y system e-Gaffael i godi gwerth archebion swyddogol i swm ddiderfyn heb fewnbwn swyddog awdurdodi, gan ystyried cyflwyno dulliau monitro neu ddiddymu'r goddefiant yn gyfan gwbl.**
- **Pan yn ystyried y buddsoddiad adnodd sydd wedi ei roi yn yr ymgorfforiad o'r system e-Gaffael, ynghyd â'r rheolaethau y mae yn ei gynnig yn ychwanegol i'r drefn papur, dylid rhoi ystyriaeth gwirioneddol i ddiddymu'r defnydd o archebion papur yn sylweddol o fewn y Cyngor gan fynnu bod archebion yn cael eu cwblhau drwy'r system e-Gaffael os nad oes rheswm dilys pam na ellir gwneud hynny.**

SYSTEM TALIADAU - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Cod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilydd allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

“Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol.”

Caiff y system Taliadau ei ystyried yn “system ariannol pwysig” yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma.

Bwriad yr archwiliad oedd i sicrhau fod rheolaethau priodol mewn lle ar gyfer prosesu, gweithredu a chysoni taliadau.

Cwmpas yr Archwiliad

Roedd yr archwiliad yn adolygu sampl o daliadau a wnaethpwyd i gredydwy'r y Cyngor yn ystod 2013/14.

Prif Ddarganfyddiadau

Darganfuwyd fod rheolaethau priodol mewn lle ar gyfer prosesu a gweithredu taliadau. Gwelwyd fod prosesau ynghyd â'r defnydd o systemau cyfrifiadurol mewn lle er mwyn sicrhau bod anfonebau'n cael eu prosesu'n briodol a thaliadau cywir yn cael eu gwneud. Yn ogystal gwelwyd bod defnydd o swyddogaeth sydd yn adnabod dyblygiadau mewn manylion anfonebau ac yn eu hamlygu i'w hadolygu.

Gwelwyd bod mesurau atal twyll wedi eu hymgorffori yn y prosesau taliadau, gan sicrhau fod rolau wedi eu diffinio, a hawliau wedi eu gosod yn seiliedig ar hynny gan orfodi gwahaniad dyletswyddau rhwng y sawl sydd yn awdurdodi anfonebau, mewnbynnu data, goruchwyllo'r mewnbyn, awdurdodi taliadau, a chysoni'r balansau. Gwelwyd bod gwiriadau priodol wrth sefydlu gwybodaeth am gredydwy'r newydd, a bod gwiriadau priodol ar geisiadau i newid data sefydlog credydwy'r yn cael eu cynnal cyn gweithredu arnynt er mwyn sicrhau eu bod yn briodol.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn System Taliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Dylid sicrhau bod y ffurf newydd ar gyfer casglu llofnodion yn haws i'w gadw'n gyfredol. Yn ogystal dylid sicrhau bod y ffurf newydd yn gwneud y dasg o gadarnhau llofnodion yn llai llafurus, er mwyn sicrhau bod llai o bwyslais ar wirio o gôf ar gyfer y swyddogion taliadau.
- Dylid ceisio sicrhau bod cyfrifon hefo manylion dyblyg yn cael eu creu mewn amgylchiadau ble mae'n gwbl angenrheidiol yn unig.
- Dylir sicrhau bod cyfrifon cyflenwyr yn cael eu gwirio yn gyfnodol, gan archifo / anablu cyfrifon sydd ddim yn gyfredol.

CYSONI BANC - ADOLYGIAD O REOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Côt Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilydd allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

“Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol”.

Caiff trefniant cysoni banc ei ystyried yn “system ariannol pwysig” yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma. Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod gweithdrefnau mewn lle ac wedi ei ddogfennu ar gyfer cynnal cysoniadau banc yn effeithiol, amserol, yn gyflawn a chywir a sicrhau bod trefniadau monitro digonol mewn lle.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygu'r gweithdrefnau sydd mewn lle ar gyfer cynnal cysoniadau banc a sicrhau bod canllawiau ar gael i swyddogion. Dethol sampl o gysoniadau banc yn 2013/14 a sicrhau eu bod yn cyd-fynd gyda'r gweithdrefnau. Sicrhau bod cysoniadau banc yn cael eu hadolygu a'u harwyddo'n rheolaidd.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd ar y cyfan fod rheolaethau mewnol cryf yn bodoli yn y broses cysoni gydag ail swyddog wedi gwirio'r cysoniadau o fewn y sampl a ddetholwyd. Fodd bynnag, yn ystod yr archwiliad fe wnaeth y swyddog oedd yn cynnal gwiriadau o'r gwaith cysoni o fewn yr Uned Gyfrifeg Ganolog adael ei swydd a gwelwyd un achlysur lle nad yw y gwiriadau wedi eu cynnal, sef mis Ionawr 2014. Mae'n hanfodol sicrhau bod ail swyddog yn gwirio'r cysoniadau fel y gellid sicrhau cywirdeb a lliniaru'r risg o unrhyw gamgymeriadau sy'n hanfodol ar gyfer darparu cyfrifon y Cyngor. Bellach, mae'r cyfrifoldeb o gynnal y gwiriadau yn syrthio i gwmpas dyletswyddau'r Prif Gyfrifydd Cyfalaf a Rheolaeth.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Cysoni Banc - Adolygiad o Reolaethau Allweddol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

**CRONFA BENSIWN GWYNEDD - ADOLYGIAD O RHEOLAETHAU
ALLWEDDOL Y SYSTEMAU GWEINYDDOL
Cyllid**

Bwriad yr Archwiliad

Mae Cod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilwyr allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor a'r Gronfa Bensiwn, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

“Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynnyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynnyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol,”

Er fod gweinyddiaeth Cronfa Bensiwn Gwynedd dibynnu'n helaeth ar systemau ariannol pwysig y Cyngor, caiff systemau gweinyddol y Gronfa eu hystyried yn "system ariannol pwysig" ynddi ei hunain yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygu'r gweithdrefnau sydd mewn lle ar gyfer gweinyddu'r Gronfa Bensiwn. Dethol sampl o daliadau ar gyfer 2013/14 a sicrhau eu bod wedi eu rhyddhau'n briodol yn ogystal â sicrhau eu bod yn cael eu hadolygu a'u harwyddo'n briodol. Ni fwriedir archwilio'r elfen buddsoddi.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod rheolaethau mewnol cryf yn bodoli o fewn trefniadau gweinyddu'r Gronfa Bensiwn. Fodd bynnag, mae gwendid mewn derbyn gwybodaeth ddigonol gan y Cyflogwyr. Gwelwyd bod yr Uned Bensiwnau wedi ymdrechu i dderbyn gwybodaeth megis statws (h.y. os ydynt yn actif neu'n ohiriedig) cyfranogwyr ond nad yw'r Cyflogwyr bob amser yn ymateb yn brydlon, os o gwbl. Mae'r Uned Bensiwnau wedi derbyn caniatâd i brynu system sy'n gallu echdynnu gwybodaeth terfynu swyddogion o systemau cyflogau mae'r Cyflogwyr yn ei ddefnyddio a'i anfon mewn modd diogel i Uned Bensiwnau Cyngor Gwynedd yn fisol. Ar adeg yr archwiliad 'roedd dau awdurdod sy'n aelod o'r Gronfa Bensiwn wedi nodi nad oeddynt yn dymuno bod yn rhan o'r cynllun yma. Mae diffyg derbyn y wybodaeth yma'n wendid wrth weinyddu'r Gronfa Bensiwn, ond gan fod dibyniaeth ar awdurdodau eraill, mae'n wendid sydd tu hwnt i reolaeth Uned Bensiwnau Cyngor Gwynedd.

Yr unig wendid a welwyd fel arall oedd diffyg trefniant ffurfiol i wirio'r cyfrif dros dro a bod y blychau anghywir yn cael eu llenwi ar y ffurflen TR27b.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn Cronfa Bensiwn Gwynedd - Adolygiad o Rheolaethau Allweddol y Systemau Gweinyddol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn. Er hynny, fe hoffai'r archwiliwr gyflwyno'r argymhelliad canlynol:

- **Dylid bod trefn swyddogol ar gyfer adolygu'r cyfrif dros dro.**

SYSTEM GYFLOGAU - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Côt Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilwyr allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

“Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blyneddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blyneddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol.”

Caiff y system gyflogau ei ystyried yn “system ariannol pwysig” yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma.

Cwmpas yr Archwiliad

‘Roedd yr adolygiad yma yn canolbwyntio ar reolaethau cynnal y system gyflogau ar gyfer y flwyddyn 2013/14.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod rheolaethau mewnol da yn bodoli yn nhrefniadau'r Uned Gyflogau wrth weinyddu'r cyflogresi. Y prif wendid a welwyd oedd bod dim llofnod i'w weld yn erbyn y rhan "Payrun Reports Checked by" yn y ddogfen "Payroll Checking Document" ar dri achlysur a dim llofnod yn y rhan "Journal Checked by" ar un achlysur. Mae llofnod yn y rhannau yma'n dangos bod y gwiriadau perthnasol wedi eu cwblhau cyn rhyddhau'r cyflogresi i'w talu.

Yn ogystal â'r uchod, gwelwyd bod y Cynllun Parhad Gwasanaeth a'r Llawlyfr Cyflogau bellach wedi dyddio ac nad ydynt wedi eu diweddarau ers peth amser. Ers hynny, mae newidiadau megis amserlen talu newydd yn ogystal â newidiadau mewn cyflogresi. Byddai sicrhau bod y rhain yn gyfredol yn fodd o sicrhau na fydd unrhyw ddryswch ynglŷn â'r cynnwys.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn System Gyflogau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid diweddarau'r Llawlyfr Cyflogau.**
- **Dylid sicrhau bod dogfennaeth priodol (Payroll Checking Document) yn cael eu llofnodi a'u dyddio i ddangos bod y gwaith gwirio perthnasol wedi ei gwblhau.**
- **Dylid diweddarau Cynllun Parhad Gwasanaeth yr Uned.**

SYSTEM BUDD-DALIADAU - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Cod Ymarfer Archwilydd Cyffredinol Cymru Ebrill 2010 yn datgan y bydd archwilwyr allanol yr awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru) wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor yn dibynnu lle bosibl ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn mae'r protocol ar y cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan

"Fel rhan o'u rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynnyddol yr Awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda'r datganiad cyfrifon blynnyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol".

Caiff y System Fudd-dal ei hystyried yn "system ariannol bwysig" yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma.

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod trefniadau priodol mewn lle ar gyfer asesu a phrosesu ceisiadau budd-dal, bod y system budd-dal yn cyfrifo symiau budd-daliadau'n gywir ac fe'u telir yn amserol. Cadarnhau bod cysoniadau priodol yn cael eu cynnal, adolygu trefniadau rheoli perfformiad yr uned a gwirio bod trefniadau diogelu data digonol mewn lle.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio sampl o geisiadau budd-dal i sicrhau bod asesiadau priodol yn cael eu cynnal. Gwirio bod cysoniadau yn cael eu cynnal a bod y taliadau budd-dal yn cael eu cyfrifo a'u talu mewn modd cyriwr ac yn amserol. Asesu statws perfformiad y gwasanaeth ynghlyn â gweithredu ar geisiadau a hysbysiadau budd-dal a gwirio bod y system budd-dal yn cael ei rheoli'n effeithiol a bod yr holl ddata yn cael ei ddiogelu'n briodol.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod rheolaethau mewnol da yn bodoli yn y broses o weinyddu budd-daliadau gyda'r ceisiadau yn cael eu hasesu a'u prosesu'n gywir. Caiff y ceisiadau eu hasesu yn seiliedig ar risg yn unol â Polisi Gwireddu a fabwysiadwyd ym mis Gorffennaf 2012. Mae'r holl staff wedi derbyn hyfforddiant ynghyd â chanllawiau ar sut i weithredu ac yn derbyn diweddariadau yn amserol. Gwiriwyd sampl ar hap ar geisiadau i wirio bod y cyfrifiadau'n gywir, y gwnaethpwyd y taliadau'n amserol, a bod taliadau estynedig a cheisaidau am ôl-ddyddio yn unol â'r rheoliadau. Darganfuwyd ambell achos ble na ddylai y cais fod wedi ei ddynodi fel gwariant ôl-ddyddio, fodd bynnag, wrth ystyried o swmp o geisiadau mae'r Uned yn eu prosesu, roedd canlyniadau'r adolygiad yn galonogol. Hefyd, gwelwyd bod perfformiad yr Uned yn dda iawn wrth gymharu â chyfartaleddau Cymru a Phrydain. Rhaid pwysleisio bod llawer o bwysau ar swyddogion yr Uned Budd-daliadau yn sgil newidiadau mewn deddfwriaeth a'r nifer o geisiadau ychwanegol a gyflwynwyd yn ystod 2013-14, ond serch hynny a heb unrhyw adnoddau ychwanegol, mae'r Uned yn parhau i gynnal eu perfformiad heb gyfaddawdu ar ansawdd gwasanaeth.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn System Budd-daliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

SYSTEM TRETH CYNGOR - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL Cyllid

Bwriad yr Archwiliad

Mae Cod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilydd allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan

"Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blyneddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blyneddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol."

Caiff y system Treth Cyngor ei ystyried yn "system ariannol bwysig" yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma. Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod cyfansymiau biliau Treth Cyngor wedi cael eu gosod yn gywir ac yn unol â'r symiau a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn yn ogystal ag awdurdodau eraill. Sicrhau fod y cyfansymiau eiddo yng Ngwynedd wedi cael eu cofnodi'n gywir ar y system ac yn cyd-fynd ag adroddiadau'r Swyddfa Brisio. Cadarnhau bod y cyfrif ariannol wedi cael ei ddiweddarau'n briodol a bod trefniadau priodol mewn lle ar gyfer adennill dyledion treth cyngor yn ogystal â sicrhau bod trefniadau mewn lle ar gyfer monitro a rheoli perfformiad yr Uned.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygu a phrofi bod canllawiau, cofnodion a'r gweithdrefnau priodol mewn lle ar gyfer rheoli, casglu a dosbarthu Treth Cyngor 2013-14.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod gweithdrefnau a phrosesau priodol mewn lle ar gyfer yr holl reolaethau allweddol a adolygydd ar gyfer y system trethiant lleol. Darganfuwyd bod cysoni priodol yn cael ei gynnal i sicrhau cywirdeb y biliau sydd yn cael eu creu, o ran eu nifer a'u gwerth. Gwiriwyd paramedrau'r system yn unol â gwerth y trethi a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn ar 28/02/2013 ar gyfer pob plwyf, a chafwyd hwy yn gywir. Nodwyd fod prosesau priodol ar gyfer anfon gwysion yn amserol ar gyfer adennill. Gwelwyd fod awdurdodiad priodol, yn unol â'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol, wedi ei dderbyn ar gyfer y dyledion treth a ddilewyd hyd at adeg yr archwiliad. Darganfuwyd fod cysoni dyddiol rhwng y system trethiant lleol a'r ffynonellau eraill o'r refeniw, ynghyd â chysoniad wythnosol gyda data'r Swyddfa Brisio. Gwelwyd fod monitro misol o'r casgliad yn erbyn y targed, gyda swyddogion yn adrodd ar sail proffil chwarterol, yn unol â threfniadau monitro perfformiad corfforaethol y Cyngor. Mae wedi ei gytuno gyda'r Gwasanaeth Treth Cyngor y bydd sylw yn cael ei roi i'r trefniant mewn lle ar gyfer monitro achosion o ganiatáu eithriadau a gostyngiadau. Yn ogystal gwelwyd fod y gweithdrefn adennill angen ei ddiwygio a'i gymeradwyo ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn.

Barn yr Archwiliad

(A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn System Treth Cyngor - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn. Er hynny, fe hoffai'r archwiliwr gyflwyno'r argymhelliad canlynol:

- **Dylid sicrhau fod y weithdrefn adennill yn cael ei gymeradwyo er mwyn cadarnhau ei statws fel dogfennaeth swyddogol.**

**SYSTEM TRETH DI-ANNEDD - ADOLYGIAD O'R RHEOLAETHAU ALLWEDDOL
(2013-14)
Cyllid**

Bwriad yr Archwiliad

Mae Côt Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru, Ebrill 2010, yn datgan y bydd archwilywyr allanol yr Awdurdod (Swyddfa Archwilio Cymru), wrth gynnal eu harchwiliad o gyfrifon y Cyngor, yn dibynnu lle'n bosib ar waith Archwilio Mewnol (ac eraill). O ganlyniad i hyn, mae'r Protocol ar y Cyd rhwng y gwasanaeth Archwilio Allanol a'r gwasanaeth Archwilio Mewnol, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Archwilio ar 17 Tachwedd 2011, yn datgan:

"Fel rhan o'i rôl allweddol o ran cyflwyno adroddiadau ar ddigonolrwydd rheolaeth fewnol a darparu sail ar gyfer Datganiad Llywodraethu Blynyddol yr awdurdod, y mae'n rhaid ei gyhoeddi gyda datganiad cyfrifon blynyddol y Cyngor, disgwylir i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol brofi rheolaethau allweddol systemau ariannol pwysig y Cyngor yn flynyddol".

Caiff y system Treth Di-Annedd ei hystyried yn "system ariannol bwysig" yn unol â diffiniad Swyddfa Archwilio Cymru, ac felly mae bwriad cynnal adolygiad o reolaethau allweddol y system yma. Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod biliau Treth Di-Annedd wedi cael eu prosesu'n gywir ac yn unol â'r gwerthoedd trethiannol sydd wedi eu gosod gan y Swyddfa Brisio a bod prosesau priodol ar gyfer eu casglu, cofnodi a monitro'r taliadau.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygu a phrofi bod canllawiau, cofnodion a gweithdrefnau priodol mewn lle ar gyfer rheoli, casglu a chofnodi Treth Di-Annedd 2013-14.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod rheolaethau mewnol cryf yn bodoli wrth weinyddu trethi di-annedd. Y gwendid adnabuwyd yw diffyg polisi adennill swyddogol. Gwelwyd bod gweithdrefnau wedi eu llunio a derbyniwyd copi ohoni, ond nid yw wedi ei fabwysiadu'n swyddogol. Byddai mabwysiadu polisi neu weithdrefnau yn fodd o gadarnhau statws y ddogfen fel un swyddogol a'r angen i gydymffurfio â'r cynnwys.

Barn yr Archwiliad

- (A) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn rheolaethau allweddol y System Treth Di-Annedd ar gyfer 2013-14 gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn. Er hynny, fe hoffai'r archwiliwr gyflwyno'r argymhelliad canlynol:**
- **Dylid dogfenu'r gweithdrefnau ar gyfer adennill trethi busnes er mwyn cadarnhau ei statws fel dogfen swyddogol.**

**TREFNIADAU COFRESTRU GENEDIGAETHAU, PRIODASAU A
MARWOLAETHAU
Democratiaeth a Chyfreithiol**

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd adolygu trefniadau'r Gwasanaeth Cofrestru mewn perthynas â derbyn, bancio a chysoni incwm ynghyd â threfniadau'r Ganolfan Gyswllt a Siopau Gwynedd ar gyfer trefnu apwyntiadau a derbyn taliadau cardiau debyd a chredyd. Gwirio bod rheolaethau priodol yn bodoli dros y defnydd o gyfrifon imprest a bod trywydd digonol yn bodoli ar gyfer unrhyw ad-daliad a wneir. Yn ogystal, adolygwyd trefniadau diogelwch y cofrestryddion, ac yn benodol rheolaeth dros dystysgrifau mewn llaw a thystysgrifau wedi eu dinistrio.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygwyd trefniadau sydd bellach wedi eu mabwysiadu gan y Gwasanaeth Cofrestru yn ogystal â gwirio bod trefniadau priodol mewn lle yn y Ganolfan Gyswllt a Siopau Gwynedd. Gwirio llyfrau ariannol y Cofrestryddion ynghyd ag adroddiadau trafodion y Ganolfan Gyswllt, yr adroddiadau chwarterol a sicrhau bod yr incwm yn cael ei gysoni'n rheolaidd ac yn ymddangos yn gywir yn y cyfrifylfr ariannol. Adolygu ad-daliadau a wnaed a gwirio bod tystiolaeth ddigonol yn bodoli a bod y defnydd a wneir o'r cyfrifon imprest yn briodol.

Prif Ddarganfyddiadau

Yn ystod yr archwiliad, darganfuwyd bod y cofrestryddion yn parhau i ddefnyddio'r llyfrau arian serch y mynegwyd rhai blynyddoedd yn ôl bod cynlluniau ar y gweill i symud i system electronig. Gresyn oedd gweld nad oedd unrhyw ddatblygiad yn y maes hwn ac mae llawer o wendidau rheolaethol y Gwasanaeth Cofrestru, yn arbennig o safbwynt cysoni incwm y Ganolfan Gyswllt, yn deillio o ddiffyg system weithredol ddigonol sydd gyda'r gallu i ymdopi â'r amrywiol elfennau.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn nhrefniadau Cofrestru Genedigaethau, Priodasau a Marwolaethau gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod unrhyw ganllawiau/polisïau sydd mewn lle gan y gwasanaeth cofrestru yn cael eu cylchredeg o fewn y gwasanaeth.**
- **Dylid ystyried rhoi cais i sefydlu trefniant i ddisodli'r llyfrau arian megis taenlenni priodol neu ddatrysiad o fewn system Siebel.**
- **Dylid gwneud pob ymdrech i sicrhau bod incwm yn cael ei dalu i mewn yn ddiymdroi.**
- **Dylid sefydlu trefn bendant o gyflwyno adroddiadau chwarterol, gydag amserlen benodol i'r holl Gofrestryddion ei dilyn fel nad oes unrhyw gamddealltwriaeth.**
- **Dylid rhoi cyfarwyddyd i'r cofrestryddion ynglŷn â pha mor hir y dylent gadw'r dystysgrifau sydd wedi difetha.**
- **Dylid rhoi cais yn ddiymdroi ar gyfer datrysiad o fewn system Siebel.**

PROSIECTAU CYNLLUN DATBLYGU GWLEDIG CYMRU Economi a Chymuned

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol mewn lle gan y Cyngor ar gyfer rheoli a gweinyddu prosiectau'r Cynllun Datblygu Gwledig yng Ngwynedd yn unol â gofynion amodau'r cynllun, a bod y rheolaethau yma yn ddigonol i ofynion y corff ariannu.

Cwmpas yr Archwiliad

Gwirio bod gweledigaeth glir a chytunedig ar gyfer y cynllun rhwng y corff ariannu, y Cyngor sy'n gweinyddu a rheoli prosiectau ar ran Partneriaeth Economaidd Gwynedd, ac unrhyw drydydd partiön a benodwyd i gwblhau gwaith ar brosiectau'r grant. Gwirio bod trefniadau pendant wedi cael eu sefydlu i gyfranogwyr ymgeisio am arian grant. Yn ogystal, gwirio bod trefniadau pendant wedi cael eu sefydlu i asesu a chynnig arian grant i gyfranogwyr, gan wirio bod cyfranogwyr yn cael eu gwneud yn atebol i amodau a thelerau'r grant. Gwirio fod trefniadau digonol mewn lle i fonitro perfformiad cyfranogwyr, gyda thystiolaeth ddigonol yn cael ei derbyn er mwyn chyfiawnhau rhyddhau taliadau arian grant i gyfranogwyr. Gwirio bod prosiectau'r Cynllun Datblygu Gwledig yn perfformio i'r hyn sy'n ddisgwyliedig a cytunedig gyda'r corff ariannu, gan wirio bod Partneriaeth Economaidd Gwynedd yn cyfarfod yn rheolaidd er mwyn adolygu a herio perfformiad y Cynllun. Gwirio fod y Cyngor yn cydymffurfio ag amodau a thelerau perthnasol y grant yn ogystal â gofynion y Ddeddf Diogelu Data.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod amodau a thelerau'r grant, ac allbynnau prosiectau unigol y Cynllun Datblygu Gwledig yn gytunedig rhwng y Cyngor a'r corff ariannu. Gwelwyd fod trefniadau safonol mewn lle ar gyfer y prosiectau er mwyn i gyfranogwyr ymgeisio am gefnogaeth ac arian grant, i asesu ceisiadau cyfranogwyr am gefnogaeth ac arian grant a dethol pa gyfranogwyr oedd yn derbyn cymorth. Yn ogystal, gwelwyd fod cyfranogwyr yn cael eu gwneud yn atebol am yr arian grant. Gwelwyd fod y Cyngor yn cydymffurfio ag amodau a thelerau'r grant a bod rôl a dyletswyddau trydydd partiön mewn perthynas â'r grant yn gytunedig. Fodd bynnag, gwelwyd fod rhai o ffigyrau allbynnau'r mesuryddion perfformiad y grant wedi cael eu cyfrifo'r anghywir ac yn groes i'r canllawiau. Yn ogystal, gwelwyd nad yw rhai o ddogfennau'r cynllun yn cael eu cadw'n ddiogel yn unol â gofynion y Ddeddf Diogelu Data.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol ym mhrosiectau Cynllun Datblygu Gwledig Cymru gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid cysylltu gyda'r Tîm Cyfathrebu CBD yn Llywodraeth Cymru o flaen llaw bob tro, cyn symud ymlaen gydag unrhyw ddigwyddiad cyhoeddusrwydd â'r Cynllun Datblygu Gwledig yng Ngwynedd.**
- **Dylid ystyried cael mwy o adnoddau yn swyddfeydd yn yr Adran Economi a Chymuned er mwyn cadw ffeiliau a dogfennau personol/cyfrinachol o dan glo, gyda'r mynediad yn gyfyngedig i'r swyddogion perthnasol yn unig.**

PROSIECT "EIN TREFTADAETH" Economi a Chymuned

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol mewn lle gan y Cyngor yn ei rôl arweiniol gyda prosiectau yn y cynllun 'Ein Treftadaeth' yng Ngogledd Orllewin Cymru, a bod y rheolaethau yma yn ddigonol i ofynion y corff ariannu.

Cwmpas yr Archwiliad

Gwirio bod gweledigaeth glir a chytunedig ar gyfer y cynllun rhwng y corff ariannu, y Cyngor sy'n arwain ar y cynllun, â phartneriaethau sy'n gweithredu prosiectau o fewn y cynllun ar amodau a thelerau'r grant yn ogystal ag amcanion a chostau prosiectau. Gwirio bod gan y Cyngor drefniadau digonol ar gyfer yn monitro cynnydd a gwariant prosiectau fel ei rôl arweiniol gyda'r cynllun, a bod Bwrdd Rheoli prosiect wedi cael ei sefydlu ac yn cyfarfod yn rheolaidd er mwyn rheoli'r cynllun a datrys materion sydd wedi codi. Gwirio bod y Cyngor yn adrodd ar gynnydd y cynllun yn amserol a chywir ac yn unol ag amodau a thelerau'r grant i'r corff ariannu, gan gwblhau ceisiadau i adhawlio arian grant yn gywir, amserol ac yn unol â'r amodau a thelerau, gyda dogfennaeth gefnogol ddigonol yn bodoli i gefnogi'r ceisiadau. Gwirio bod unrhyw drydydd partion sy'n ymwneud â'r cynllun wedi cael eu penodi drwy gydymffurfio â'r rheolau caffael perthnasol yn ogystal ag amodau a thelerau'r grant, a bod trydydd partion yn cael eu talu yn unol â'r hyn sy'n gytunedig. Gwirio bod trefniadau'r Cyngor yn ddigonol, a bod y Cyngor yn cydymffurfio ag amodau a thelerau'r grant yn ogystal â'r Ddeddf Diogelu Data.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd fod cytundebau arwyddedig mewn lle rhwng y Cyngor a'r corff ariannu, gydag amodau a thelerau'r wedi eu sefydlu, ar gyfer cynlluniau "Ein Treftadaeth". Yn ogystal, gwelwyd fod cytundeb arwyddedig wedi cael ei sefydlu rhwng y Cyngor, sy'n arwain ar y cynllun, a phartneriaid yn y cynllun. Gwelwyd fod y Cyngor yn cydymffurfio ag amodau a thelerau'r grant a bod trefniadau digonol mewn lle i fonitro gwariant a cynnydd prosiectau'r cynllun. Fodd bynnag, gwelwyd fod rhai rhannau o'r ceisiadau hawlio arian grant heb eu llenwi'n gyflawn. Yn ogystal, nid yw'r Cyngor yn gwirio fod y partneriaethau yn cydymffurfio a gofynion yswiriant y cynllun yn flynyddol.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn y Prosiect "Ein Treftadaeth" gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau fod y tabl "Match Funding" o'r ffurflen hawlio arian grant y cynllun Ein Treftadaeth yn cael ei diweddarau ar gyfer pob cais chwarterol hawlio arian grant o hyn ymlaen.**
- **Dylid ychwanegu prawf derbyn a gwirio copiâu o bolisiâu yswiriant cyfredol partneriaid wrth gwblhau ymweliadau i'r partneriaid a phrosiectau'r cynllun, gan wirio fod gan bartneriaid yswiriant cyfredol a ddigonol ar gyfer risgiau'r cynllun.**

CYNLLUNIO ARGYFWNG A PHARHAD BUSNES Gofal Cwsmer

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng y Cyngor wedi sefydlu cynllun argyfwng priodol sy'n cwrdd â gofynion Deddf Argyfyngau Sifil 2004.

Cwmpas yr Archwiliad

Adolygwyd polisiâu a gweithdrefnau Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng y Cyngor ar gyfer gweithredu mewn argyfwng ynghyd â Chynlluniau Parhad Gwasanaeth adrannol.

Prif Ddarganfyddiadau

Mae trefniadau eisoes ar y gweill i sefydlu un gwasanaeth rhanbarthol i gefnogi Cynllunio Argyfwng gyda Cyngor Sir y Fflint yn gyfrifol am gynnal y gwasanaeth. Fodd bynnag, bydd presenoldeb yn parhau o fewn Cyngor Gwynedd gyda'r cyfrifoldeb am ymgysylltu â rheolwyr, aelodau a staff y Cyngor ac yn benodol am nodi risgiau lleol i Wynedd, ynghyd â datblygu cynlluniau lleol ar gyfer parhad gwasanaeth, yn aros gyda'r Cyngor yma. Darganfuwyd bod gweithdrefnau cadarn wedi eu sefydlu gyda sawl ymarferiad wedi ei gynnal dros y ddwy flynedd diweddaf ynghyd â chynnal hyfforddiant i swyddogion. Y prif wendidau a ddarganfuwyd yn ystod yr archwiliad oedd diffyg Cofrestr Risg Lleol ar gyfer Gwynedd; cynlluniau megis y prif Gynllun Ymateb i Argyfwng Mawr, y Cynllun Cyfathrebu mewn Argyfwng Mawr a'r Cynllun Adferiad wedi dyddio ac angen eu diweddarau yn sgil newidiadau yn strwythur rheolaethol y Cyngor; a hefyd, gwelwyd nad oedd pob Adran yn cadw eu Cynlluniau Parhad Gwasanaeth yn gyfredol nac yn eu cyflwyno i'r Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng fel y dylent.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn nhrefniadau Cynllunio Argyfwng a Pharhad Busnes gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylai Penaethiaid sicrhau bod perchnogaeth o gynlluniau parhad gwasanaeth drwy sicrhau bod eu rheolwyr yn cyflwyno eu cynlluniau at sylw'r Uned Gynllunio Argyfwng yn amserol a thrwy sicrhau bod y cynlluniau'n cael eu cadw'n gyfredol.**
- **Dylid ystyried gwahodd busnesau lleol i drafodaethau ar hyrwyddo parhad busnes.**
- **Dylid sicrhau bod prif gyflenwyr y Gwasanaeth ynghyd a'u rhifau ffôn wedi eu cynnwys yn y Cynllun Parhad Gwasanaeth a bod y wybodaeth yn cael ei wirio yn rheolaidd.**
- **Dylid sicrhau bod manylion llawn a chyfredol unrhyw gyfarpar arbenigol angenrheidiol yn cael eu cofnodi yn y cynlluniau parhad gwasanaeth perthnasol.**
- **Dylid ystyried gynnwys manylion ynglŷn â lle cedwir offer sydd ei angen mewn argyfwng yng nghynlluniau parhad gwasanaeth yr adrannau / gwasanaethau.**
- **Dylid cynllunio i sicrhau bod modd cynhyrchu dogfennau hysbysu yn cynnwys lluniau a phrint bras neu ffurf Braille.**

GWASANAETHAU CYMDEITHASOL - DIOGELWCH FFEILIAU A GWYBODAETH

Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden

Bwriad yr Archwiliad

Yn dilyn archwiliad o Ddiogelwch Ffeiliau a Gwybodaeth ar ffurf papur yn 2011/12, diben yr archwiliad yma yw adolygu trefniadau Diogelwch Ffeiliau a Gwybodaeth ar ffurf electroneg.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio'r drefn o gadw gwybodaeth gyfrinachol a personol. Gwirio bod Gwasanaethau Cymdeithasol yn cydymffurfio â'r Ddeddf Diogelu Data. Ymchwilio ymhle cedwir cofnodion, ffeiliau a gwybodaeth yr Adran, pa fynediad sydd gan y swyddogion i'r ffeiliau a pa drefniant sydd ar gyfer cludo gwaith o'r swyddfeydd.

Prif Ddarganfyddiadau

Ar y cyfan, gwelir bod enghreifftiau cryf o ymarfer da wrth weinyddu diogelwch ffeiliau a gwybodaeth electroneg yn y Gwasanaethau Cymdeithasol. Gwelir bod trefniadau cryf er mwyn darparu hyfforddiant ar gyfer staff ynglŷn â diogelwch data, cyfeirnod unigryw i ffeiliau a bod cynllun argyfwng wedi ei sefydlu i reoli effaith unrhyw ddigwyddiad anrhwagweledig. Fodd bynnag, gwelir bod rhai materion angen sylw pellach sef cymeradwyo canllawiau'r Gwasanaeth i gyd-fynd â Deddf Diogelu Data 1998, cytundeb ar y cysondeb o ddefnyddio'r "L drive", "K drive" ac "X drive" a chodi ymwybyddiaeth staff i ba mor hir dylid cadw gwybodaeth electroneg ac ar bapur. Dylid edrych ar y drefn o yrru dogfennau i awdurdodau allanol a sicrhau bod y dogfennau yn cael eu diogelu gyda chyfrinair ymhob achlysur pan fo hyn yn digwydd.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn Gwasanaethau Cymdeithasol - Diogelwch Ffeiliau a Gwybodaeth gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod y canllawiau sydd mewn drafft yn cael eu cymeradwyo a'u cyhoeddi yn ffurfiol i holl staff y Gwasanaeth i'w mabwysiadu.**
- **Dylid dod i gytundeb ar defnydd o'r gyriannau "L", "X" a "K" er mwyn lleihau'r risg o ddiffyg rheolaeth dros gadw data personol.**
- **Dylid symud ymlaen gyda'r trefniadau i gwrdd â nôd y Gwasanaeth i fynd yn ddi-papur i leihau'r risg o benderfyniadau anghywir yn cael eu gwneud oherwydd nad yw'r wybodaeth yn gyfredol.**
- **Dylid codi ymwybyddiaeth staff o ba hyd mae gwybodaeth angen cael ei gadw yn electroneg. Yn dilyn codi ymwybyddiaeth mae angen sicrhau fod ffeiliau / data nad yw'n gyfredol yn cael eu dinistrio.**
- **Dylid cael polisi cadw cyfredol mewn lle er mwyn i'r swyddogion cael gweithredu arno.**
- **Dylid sicrhau bod dogfennau sensitif sydd yn cael ei gyrru i awdurdodau allanol yn cael eu diogelu gyda chyfrinair ymhob achos.**

GWASANAETH CYFIAWNDER IEUENCTID

Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden

Bwriad yr Archwiliad

Sicrhau bod rheolaeth fewnol briodol mewn lle wrth weinyddu'r grant a chynllun y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid.

Cwmpas yr Archwiliad

Mae'r archwiliad yn cwmpasu gwirio trefniadau a sicrhau bod gan y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid rheolaethau cadarn mewn lle i gyd-fynd â thelerau ac amodau'r grant Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelir bod enghreifftiau o ymarfer da o reolaeth oddi fewn y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid. Fodd bynnag, gwelir bod rhai materion angen sylw pellach e.e. creu cofrestr asedau dros £1000 yn unol â thelerau ac amodau'r Grant Ymarfer Da. Hefyd dylid ystyried creu canllawiau neu bolisiau i sicrhau cyrhaeddiad Gwerth am Arian wrth weithredu allbynnau'r grant.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid ystyried creu canllawiau neu bolisiau ar gyfer gweithredu gwerth am arian yn unol â phwynt 4 yn Nhelerau ac Amodau'r Grant Ymarfer Da Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid.**
- **Dylid cadw rhestr asedau i sicrhau bod cofnod ar gael ar gyfer yswiriant. Yn unol â thelerau ac amodau'r Grant Ymarfer Da am 2013/14, pwynt 13, "purchase of equipment" dylid anfon y rhestr yma i'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid.**
- **Dylid sicrhau bod unrhyw gytundeb rhwng y Cyngor a 3ydd barti yn ddigonol i amddiffyn y Cyngor petai dadl yn codi trwy ofyn i'r Uned Cyfreithiol am eu barn.**

TREFNIADAU DROS NOS YNG NGHARTREFI'R CYNGOR

Gwasanaethau Cymdeithasol, Tai a Hamdden

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod trefniadau dros nos yng nghartrefi'r Cyngor yn cwrdd ag anghenion y cleientiaid, cydymffurfio â gofynion statudol lechyd a Diogelwch a bod y staff nos yn cyflawni eu dyletswyddau i safon dderbyniol.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio'r trefniadau ar gyfer gofal nos y cleientiaid, trefniadau ar gyfer cyflawni dyletswyddau nos ac ymwybyddiaeth y staff o'u dyletswyddau.

Prif Ddarganfyddiadau

Darganfuwyd bod enghreifftiau o ymarfer da oddi fewn rhai meysydd o drefniadau staff nos yng Nghartrefi'r Cyngor e.e. amserlenni staff nos. Fodd bynnag, ymddengys bod angen monitro mwy cadarn ar y staff a darparu canllawiau clir ar eu cyfer. Oherwydd hyn, dylid cymryd camau priodol i gryfhau'r trefniadau o fewn y maes a archwiliwyd.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb Trefniadau Dros Nos yng Nghartrefi'r Cyngor gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Dylid sicrhau bod canllawiau pwrpasol yn cael eu cynhyrchu a'u cymeradwyo ar gyfer staff nos yn y Cartrefi i sicrhau bod cysondeb ar draws y Cyngor.
- Dylid ystyried cael trefniadau ffurfiol i hyfforddiant staff nos ar gyfer diweddarau eu cymwysterau h.y. bod hyfforddiant yn cael ei gynnal ar adeg benodol o'r flwyddyn lle gall staff nos yr holl gartrefi fynychu.
- Dylid sicrhau bod dyletswyddau staff nos yn cael ei nodi lawr yn ffurfiol a bod yna gofnod eu bod yn cael eu cwblhau bob nos.
- Dylid sicrhau bod yna drefn cofnodi neu arwyddo bod y Rheolwyr yn gwirio bod y gwaith a dyletswyddau dyddiol yn cael eu cwblhau yn llawn.
- Dylid cael canllawiau clir mewn lle i nodi pa mor aml dylid gwirio ar breswylwyr yn ystod y nos fel bod cysondeb ar draws y Cartrefi.
- Dylid cael rhestr gwirio ffurfiol ar gyfer preswylwyr yn y Cartrefi sydd yn sicrhau eu bod yn cael eu gwirio'n rheolaidd yn ystod y nos. Dylai'r rhestr yma gael ei adolygu gan y Rheolwr Cartref.
- Mae angen sicrhau bod trefniadau cadarn ynglŷn â throsglwyddo unrhyw wybodaeth angenrheidiol i'r staff dydd. Dylid cael taflen trosglwyddo mewn lle ar gyfer pob Cartref i gael cysondeb.
- Dylid sicrhau bod tystiolaeth gadarn i gefnogi bod y Rheolwyr yn monitro staff nos e.e. cadw cofnod neu daflen pryd maent yn ymweld ar staff yn annisgwyl a beth sydd yn cael ei fonitro.

GANGIAU CYMUNEDOL Priffyrdd a Bwrdeistrefol

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol ynghlwm i drefniadau rheoli gwaith y Gangiau Cymunedol.

Cwmpas yr Archwiliad

Roedd yr archwiliad yn cwmpasu trefniadau cynllunio a monitro rhaglenni gwaith y Gangiau Cymunedol, yn ogystal â sicrhau bod rheolaethau priodol ynghlwm i'r drefn o archebu a thalu am nwyddau a gweinyddu taflenni amser gweithwyr.

Prif Ddarganfyddiadau

Y prif ddarganfyddiadau sy'n deillio o'r archwiliad yw'r sicrwydd bod trefniadau rheoli gwaith y Gangiau Cymunedol yn briodol ac yn addas i natur ac amcanion y gwaith. Gwelwyd ym mhob ardal bod rhaglen yn cael ei lunio ar gyfer ymweliadau amserol y gangiau i gymunedau a bod rhestr waith pellach yn cael eu llunio ar gyfer pob ymweliad, ond gwelwyd fod y drefn ychydig yn wahanol ar gyfer y gangiau gwahanol ac nid oes ffurflenni safonedig a chyson yn cael eu defnyddio rhwng y gangiau. Gwelwyd fod y drefn o archebu a thalu am nwyddau yn briodol yn gyffredinol, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Gangiau Cymunedol gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod taflenni amser yn cael eu hardystio i'w talu gan reolwyr cyllideb.**
- **Wrth dalu am nwyddau trethadwy, dylid sicrhau bod yr anfoneb derbyniwyd yn anfoneb TAW.**

TALIADAU I GWMNIOEDD TACSI Rheoleiddio

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod rheolaethau mewnol penodol yn bodoli wrth weinyddu taliadau i gwmnïoedd tacsî.

Cwmpas yr Archwiliad

Gwirio'r broses o weinyddu mathau gwahanol o gytundebau ar gyfer taliadau sydd yn ymwneud â chwmnïau tacsîs a sicrhau cydymffurfiaeth gyda pholisi ac amodau cytundebau.

Prif Ddarganfyddiadau

Ar y cyfan, gwelir bod enghreifftiau cryf o ymarfer da wrth weinyddu taliadau i gwmnïoedd tacsîs a rhieni. Gwelir bod trefniadau cryf ynglŷn ag ardystio ceisiadau, prosesu ceisiadau ar ffurflenni C1 (cais misol am daliad Cludiant Ysgol) a system monitro mewn lle. Fodd bynnag, gwelir bod rhai materion angen sylw pellach sef trefniadau herio gwybodaeth ar y ffurflenni C1, tystiolaeth gadarn i gydymffurfio â Rheolau Gweithdrefn Contractau, a threfniadau i ddelio a cheisiadau hwyr. Oherwydd hyn, dylid cymryd camau priodol i gryfhau'r trefniadau o fewn y maes a archwiliwyd.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Taliadau i Gwmnïoedd Tacsî gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- Mae angen sicrhau bod y manyldeb yn y broses tendro mor fanwl gywir ag sy'n bosib er mwyn ceisio lleihau'r newidiadau drwy ffurflenni C3 i'r lleiaf bosib yn dilyn gosod y contract.
- Er mwyn cryfhau y rheolaethau mewnol am bob contract werth llai na £50,000 mae'n ofynnol cydymffurfio â pwynt 27.2 o'r Rheolau Gweithdrefn Contractau sydd yn nodi "Rhaid i gontractau dan £50,000 mewn gwerth fod wedi eu gwneud trwy ddefnyddio:- (i) archeb bwrcasu a gynhyrchwyd gan system bwrcasu electronig y Cyngor, neu (ii) fod ar ffurflen archebu swyddogol a gynhyrchir gan y Cyngor, neu (iii) contract ysgrifenedig."
- Dylid sicrhau bod yna drefn gadarn ar gyfer herio'r wybodaeth ar y ceisiadau misol sydd yn cael ei dderbyn gan y cwmnïau tacsî a'r rhieni i sicrhau bod y wybodaeth a gyflwynwyd yn gywir.
- Dylid ystyried cael trefniadau cadarn mewn lle ar gyfer delio gyda cheisiadau hwyr gan y rhieni a'r cwmnïau tacsîs.

SAFONAU MASNACH Rheoleiddio

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod rheolaethau mewnol priodol ynghlwm i raglen archwilio a threfniadau gweinyddol y Gwasanaeth Safonau Masnach.

Cwmpas yr Archwiliad

Roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio'r drefn o sefydlu a chyflawni rhaglen archwilio Safonau Masnach yn ogystal â gwirio trefniadau gweinyddol y Gwasanaeth.

Prif Ddarganfyddiadau

Y prif ddarganfyddiadau sy'n deillio o'r archwiliad yw'r ffaith y gellir rhoi sicrwydd bod trefniadau Safonau Masnach o archwilio busnesau yn ddigonol. Fodd bynnag, mae'r lleihad mewn adnoddau a'r symudiad graddol tuag at 'intelligence led enforcement' yn arwain at lai o waith rhagweithiol, sydd nid yn unig yn gyfle i gynnal archwiliadau penodol ond hefyd yn gyfle i gynnal perthynas cydweithiol rhwng y busnes a swyddogion Safonau Masnach, ble yn ei absenoldeb gall gynyddu'r risg o fusnesau yn gweithredu yn groes i'r safonau disgwylidig.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Safonau Masnach gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylai Safonau Masnach ymchwilio i weld sut mae Gwasanaethau eraill o fewn y Cyngor e.e. trethi, yn adnabod holl fusnesau Gwynedd ac os oes modd rhannu'r wybodaeth yma gyda nhw.**
- **Dylid hawlio arian a wariwyd drwy'r cyfrif imprest yn fisol neu pan fydd 2/3 o lefel yr imprest wedi ei wario, sy'n sicrhau bod digon o arian wrth gefn tra bod cais yn cael ei brosesu am ad-daliad.**
- **Dylid nodi yr elfen TAW ar geisiadau imprest os oes nwyddau trethadwy wedi ei brynu a bod derbynneb ddilys wedi ei dderbyn.**
- **Dylid ail-ymweld â Pholisi Gorfodaeth Gwarchod y Cyhoedd 2011 er mwyn cywiro y gwallau yn y cynnwys.**
- **Dylid ystyried defnyddioldeb rhoi rhifau ffôn y Cyngor ar y wefan, ac ystyried ychwanegu rhif ffôn 'Cyngor ar Bopeth' yn ogystal.**
- **Dylid parhau i geisio adnabod cyfleon i gyflawni arbedion ond sy'n cadw'r rheolaethau mewnol.**

GORFODAETH A THRAFNIDIAETH Rheoleiddio

Bwriad yr Archwiliad

Archwilio prosesau gwaith y swyddogaeth Gofal Stryd o fewn Gorfodaeth a Thrafnidiaeth er mwyn sicrhau bod trefn gadarn ar gyfer taliadau a dyletswyddau'r swyddogion.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio trefn anfonebau ac incwm yr adran a sicrhau eu bod yn dilyn canllawiau New Road and Street Works Act 1991 ar gyfer costau gwasanaethau. Archwilio prosesau gwaith y swyddogion a'u bod yn cyflawni eu dyletswyddau.

Prif Ddarganfyddiadau

Darganfuwyd bod enghreifftiau o ymarfer da yn bodoli mewn rhai trefniadau'r Uned. Fodd bynnag, ymddengys bod enghreifftiau o weithredu'n groes i drefniadau gweinyddol y Cyngor a'r ddeddf "New Road and Street Works Act 1991". Gwelir hyn yn y trefniadau anfonebu am archwiliadau sampl. Darganfuwyd bod gwendidau ychwanegol yn nhrefniadau monitro llif gwaith y swyddogion a diffyg polisi cadw yr Uned.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Gorfodaeth a Thrafnidiaeth gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod pob cais am anfoneb wedi ei ardystio gan swyddog awdurdodedig.**
- **Mae'r ddeddf yn mynegi bod angen anfonebu yn chwarterol am archwiliadau sampl ac yn fisol am bob gwasanaeth arall. Dylid sicrhau bod yr anfonebau yn cael eu codi yn unol â chanllawiau'r ddeddf er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn derbyn yr arian yn amserol.**
- **Dylid gwirio bod yr hysbysebion cosb benodol yn cael eu creu gan swyddogion cymwys a chreu system monitro awdurdod y swyddogion sy'n eu creu.**
- **Dylid ystyried cadw'r taliad am drwydded sydd yn cael ei wrthod tuag at gostau gweinyddol y Cyngor gan mai'r un gwaith fydd yn cael ei wneud i'w asesu.**
- **Dylid gwirio'r wybodaeth mewnbynnwyd i'r system dyddiadur staff er mwyn sicrhau eu bod yn gywir ac i sicrhau bod y swyddogion yn cwblhau eu dyletswyddau. Dylid cadw cofnod o'r gwiriadau er mwyn sicrhau bod trawstoriad teg o'r dyddiaduron yn cael ei gwirio.**
- **Dylid sicrhau bod y cofnodion ar y ddwy system yn cysoni, bod y gwyliu blynyddol yn cael ei gofnodi yn erbyn y dyddiad cywir a bod yr oriau mor agos ac sydd bosib ar gyfer y dyddiaduron staff drwy ei gofnodi i'r chwarter awr agosaf.**
- **Dylid creu polisi cadw gwybodaeth yn unol â'r ddeddf er mwyn cysoni a chadarnhau'r drefn cadw gwybodaeth yn yr adran.**

HYFFORDDI AELODAU Strategol a Gwella

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad yw sicrhau bod yr Adran Strategol a Gwella ynghyd â'r Uned Dysgu a Datblygu wedi sefydlu trefn briodol ar gyfer anghenion hyfforddi a datblygiad aelodau'r Cyngor.

Cwmpas yr Archwiliad

Archwilio'r drefn datblygu a hyfforddi aelodau i sicrhau eu bod yn gweithredu gwasanaeth o safon briodol, yn ateb i anghenion yr aelodau ac yn unol â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.

Prif Ddarganfyddiadau

Gwelwyd bod rheolaethau mewnol da yn bodoli yn nhrefniadau hyfforddi Aelodau gyda threfniadau ar y gweill i sefydlu trefniant i gynnal Adolygiadau Anghenion Personol. Yn sgîl hyn, mae cyflwyniadau byr wedi eu cyflwyno yn y fforymau ardal i hysbysu'r Aelodau o'r argaeledd ac i esbonio'r cyd-destun a chyfleoedd mewn perthynas â hwy. Fodd bynnag, ar adeg yr archwiliad, nid oedd yr un Aelod wedi ymateb i'r cynnig a roddwyd drwy'r bwletin electronig Rhaeadr i ddatgan barn neu ddi-ddordeb mewn derbyn adolygiad o'r fath. Mae'r Canllawiau Statudol a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol 2011 yn nodi bod yr adolygiadau yma'n gyfle i edrych ar y cyfleoedd hyfforddi a datblygu mae'r Aelod wedi ei dderbyn yn ystod y flwyddyn. Gall hyn fod yn ddelfrydol i edrych ar anghenion Aelodau unigol a fydd wedyn yn gallu cyfrannu tuag at raglen dysgu a hyfforddi perthnasol.

Yn ogystal â hyn, gwelwyd nad oes cyfeiriad tuag at hyfforddiant mae'r Aelodau penodol wedi ei dderbyn o fewn y Datganiad Cydymffurfiaeth Llywodraethu yn Adroddiad Blynyddol Cronfa Bensiwn Gwynedd.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Hyfforddi Aelodau gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Sicrhau bod trefniadau lleoli hyfforddiant yn gwneud y defnydd mwyaf effeithlon o adnoddau'r Cyngor gan gynnwys ystyriaethau am gostau teithio ac amser swyddogion.**
- **Dylid sicrhau bod y Datganiad Cydymffurfiaeth Llywodraethu o fewn Adroddiad Blynyddol Cronfa Bensiwn Gwynedd yn cynnwys gwybodaeth am yr hyfforddiant mae'r Aelodau penodol wedi ei dderbyn.**

TREFNIADAU RHEOLI PROSIECTAU Strategol a Gwella

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod prosiectau'r Cyngor yn cael eu rheoli yn unol â Chyfundrefn Rheoli Prosiectau Cyngor Gwynedd sydd yn seiliedig ar egwyddorion methodoleg PRINCE2 (PProjects IN a Controlled Environment 2) ynghyd â gwirio bod aelodau'r Bwrdd Prosiect yn darparu arweiniad cadarn ar gyfer y prosiect ar bob cam.

Cwmpas yr Archwiliad

Detholwyd trawsdoriad o brosiectau gan gynnwys prosiectau a reolir gan reolwyr prosiect y tu allan i'r pŵl rheolwyr prosiect i wirio bod prosesau a threfniadau pendant wedi eu sefydlu ar gyfer y prosiectau a bod y ddogfennaeth angenrheidiol yn cael ei ddarparu drwy gydol "bywyd" y prosiect. Adolygu dogfennaeth y prosiect i sicrhau bod yr elfennau cychwyn, canol a chau prosiect wedi'u rheoli'n ofalus a bod y Bwrdd Prosiect yn adolygu'n gyson gynnydd y prosiect ac yn darparu arweinyddiaeth gref i'r prosiect.

Prif Ddarganfyddiadau

Detholwyd prosiectau ar gyfer yr archwiliad hwn oedd yn cael eu rheoli gan reolwyr prosiect o'r pŵl canolog yn ogystal â rheolwyr prosiect sydd yn gyflogedig o fewn yr adran berthynol. Gwelwyd bod y ddogfennaeth prosiect a gwblheir yn unol â gofynion Llawlyfr Rheoli Prosiectau Cyngor Gwynedd. Gwelwyd bod y ddogfennaeth ar y cyfan yn cael ei baratoi i safon uchel a bod y cynlluniau prosiect a baratoir yn gynhwysfawr.

Mae'r Llawlyfr Rheoli Prosiectau yn y broses o gael ei ddiweddarau i gynnwys trefniadau ar gyfer rheoli newid. Croesawir bod hyn yn derbyn sylw ond gwelwyd yn ogystal bod y fersiwn drafft yn diffinio prosiectau fel rhai, bach, canolig a mawr ac yn rhoi'r opsiwn i reolwr prosiect baratoi dogfennaeth neu beidio ar gyfer prosiectau canolig a bach. Ym marn yr archwiliwr, mae hyn yn dargyfeirio o egwyddorion craidd rheoli prosiect - ac os nad oes angen dogfennaeth prosiect, yna gellir datgan nad yw yn brosiect. Mae'n hanfodol nad yw'r term "prosiect" yn cael ei ddefnyddio ar gyfer dyletswyddau dydd i ddydd.

Roedd rhai o'r prosiectau a detholwyd yn brosiectau mawr ac yn cwmpasu aelodau o awdurdodau neu sefydliadau eraill. Hefyd, gwelwyd bod cwmpas un o'r prosiectau yn enfawr - ym marn yr archwiliwr, teimlir y dylai bod y prosiect hwn wedi ei dorri i lawr i brosiectau llai i'w gwneud yn haws i'w reoli a hefyd ar gyfer cynhyrchu a chyflawni deilliannau.

Yn gyffredinol, gwelwyd bod y rheolwyr prosiect oedd wedi eu lleoli o fewn yr adran berthynol yn derbyn llawer mwy o gefnogaeth gan arweinydd y prosiect a'r bwrdd prosiect na rheolwyr prosiect y pŵl. Gwelwyd bod ambell uwch reolwr/bennaeth yn arweinydd ar sawl prosiect ac efallai bod hyn yn arwain at lawer o bwysau a'r methiant i gyflawni popeth fel y dymunir.

Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol yn Trefniadau Rheoli Prosiectau gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid ystyried yn ddwys beth yw diffiniad o brosiect - derbynnir bod maint prosiectau yn amrywio'n sylweddol, ond fodd bynnag maint y prosiect, dylai bod strwythur bendant a chilir ar gyfer ei reoli. Mae'n hanfodol cofio bod elfen uwch o risg mewn perthynas â phrosiectau sydd yn cyfiawnhau'r angen am drefniadau cadarn.**

TREFNIADAU HAWLIO GORAMSER Trawsadrannol

Bwriad yr Archwiliad

Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau bod trefniadau rheolaethol cadarn yn bodoli i sicrhau bod taliadau goramser wedi eu hawdurdodi a'u hardystio gan swyddog awdurdodedig, eu bod yn rhesymol a bod trefniadau priodol dros brosesu amserlenni goramser a gwirio cyn belled a bo modd, bod defnydd effeithiol a phriodol o adnoddau dynol ynghyd â chymharu gwir wariant goramser gyda'r gyllideb.

Cwmpas yr Archwiliad

Roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio sampl o amserlenni goramser a dalwyd ym mlwyddyn ariannol 2012-13. Detholwyd y sampl ar hap yn seiliedig ar echdyniad o drafodion o'r cyfriflyfr ariannol lle cyfeirebwyd y gwariant i gôd cyfrif "0149" ac ar gyfer y gweithwyr a delir ar gyflogres B00001 yn unig. Nid oedd yr archwiliad yn cynnwys adolygiad o daliadau goramser cyflogresi eraill.

Prif Ddarganfyddiadau

Darganfuwyd bod y mwyafrif o oramser a weithir wedi ei gynllunio o flaen llaw a bod yr amgylchiadau wedi eu hystyried yn ddwys, gan ymchwilio i bosibiliadau eraill cyn bod cynlluniau goramser yn cael eu hawdurdodi. Oherwydd natur rhai gwasanaethau, mae'n anochel bod goramser heb ei gynllunio yn digwydd pan fo argyfwng yn codi. Fe welwyd bod pob gwasanaeth a ddetholwyd yn yr archwiliad yn defnyddio ffurflen bwrpasol ar gyfer cofnodi goramser, er bod gwahaniaeth yng ngwedd a gosodiad y ffurflenni a ddefnyddir.

Fe welwyd tystiolaeth o brosesau da o gadarnhau priodoldeb ceisiadau, gan gynnwys gwiriadau o groes gyfeirio ynghyd ag ymarfer da ar gyfer gwiriadau rhifyddol gan nifer o wasanaethau. Fodd bynnag, gwelwyd nad oedd hyn yn gyson ar draws y Cyngor a gwelwyd enghreifftiau ble nad oedd gwiriadau yn cael eu cynnal o gwbl ar y ceisiadau a gyflwynwyd.

Barn yr Archwiliad

(C) Barn yr Archwiliad yw na ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol yn y trefniadau hawlio goramser gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth. Mae prif argymhellion yr adroddiad fel a ganlyn:

- **Dylid sicrhau bod ceisiadau yn cael eu hawdurdodi a'u hardystio gan sicrhau bod gwahaniad yn y dyletswyddau hyn. Yn ogystal dylai gwasanaethau sicrhau bod ceisiadau am oramser yn cael eu hardystio am daliad gan swyddog sydd yn meddu cyfrifoldeb dros y gyllideb neu bod yr hawl wedi ei ddirprwyo iddynt gan ddeilydd y gyllideb.**
- **Dylai rheolwyr sicrhau bod swyddogion yn ymwybodol o'r amserlen ar gyfer cyflwyno ceisiadau am daliad goramser, a dylid sicrhau bod ceisiadau goramser yn cael eu cyflwyno'n amserol.**
- **Dylai'r gwasanaethau sicrhau bod cyllideb cyflogau yn cael ei monitro yn gyson er mwyn adnabod unrhyw orwariant ar oramser.**